

АНОТАЦІЯ

Черчик Н. Л. Формування біоетичної культури майбутніх фельдшерів у процесі фахової підготовки. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 – професійна освіта (спеціалізація: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти). – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, 2020.

Аналіз закордонних і вітчизняних педагогічних, психологічних, медичних, методичних і філософських джерел показав, що проблема фахової біоетичної підготовки майбутніх фельдшерів є актуальною та пріоритетною серед визначальних завдань медичної освіти України.

Біоетична теорія та практика мають активніше розвивати свою соціокорегуючу складову, що органічно поєднує в собі науково-філософські та медико-біологічні дослідження і може виступити організатором і провідником новітніх цивілізаційних механізмів суспільної гармонізації та безпечної трансформації. Є всі підстави вважати, що майбутні фельдшери неповною мірою володіють основними принципами біоетики, недостатньо ознайомлені з правилами та законами, необхідними для повсякденної професійної діяльності. В зв'язку з цим, украй важливим є викладання основ біоетики в медичних коледжах, підготовка систематизованих підручників, посібників, що містять етичні, правові та законодавчі матеріали. Осмислене сприйняття категорій біоетики та формування біоетичної культури варто вважати необхідною складовою формування спеціалістів високого фахового рівня.

У дисертації доведено, що усвідомлення взаємозумовленості природничонаукової та гуманітарної культур, глобалізація проблеми здоров'я й успіхи біомедичних досліджень підготували духовний ґрунт для становлення біоетичної культури як нового типу мислення та синтетичної, міждисциплінарної галузі наукового знання.

Визначено, що біоетична культура – це сукупність моральних і біоетичних норм, вимог, правил поведінки, яких необхідно дотримуватися медичним

працівникам: лікарям, медсестрам, фельдшерам для підвищення ефективності їхньої діяльності, охоплює загальні принципи організації роботи лікувально-профілактичних закладів, а також щодо окремих медичних працівників включає все коло біоетичних проблем у взаємодії медичного фахівця та пацієнта і відноситься до дослідження соціальних, екологічних, медичних, релігійних, соціально-правових проблем, що стосуються не лише людини, а й будь-яких живих організмів, включених в екосистеми, що оточують людину. В цьому сенсі біоетична культура має біоетичну спрямованість, оцінює результати розвитку сучасних технологій та ідей у медицині та біології в цілому, розглядає медицину в контексті прав людини.

Біоетична культура фельдшера – складне інтегральне явище, що характеризує особистість фельдшера, ступінь оволодіння ним медичним досвідом, накопиченим у суспільстві та реалізацію його в своїй повсякденній професійній діяльності. Необхідність формування в майбутніх фельдшерів біоетичної культури викликана сучасними тенденціями становлення біоетичних цінностей суспільства й оновленням цілей, змісту та технологій медичної освіти, що знайшло відображення в нових освітніх стандартах, орієнтованих на становлення компетентностей, у тому числі в плані надбання медичними працівниками гуманістичної моральної позиції. З цією метою у дисертаційному дослідженні здійснено розроблення, обґрунтування та впровадження педагогічних умов формування біоетичної культури майбутніх фельдшерів, а саме: збагачення змісту навчальних дисциплін відомостями міждисциплінарного характеру; розроблення та реалізація програми спецкурсу «Основи біоетики» з метою формування біоетичних знань, умінь, навичок і біоетичних компетентностей майбутніх фельдшерів; активізація навчальної діяльності методами інтерактивного навчання, спрямованих на формування біоетичної культури майбутніх фельдшерів. Реалізація цих умов спрямована на формування уявлень майбутнього фельдшера про біоетичні цінності, усвідомлення та прийняття їх як професійно-значимих і формування на цій основі біоетичної культури.

Для діагностики сформованості біоетичної культури за конкретними компонентами (мотиваційним, професійно-змістовим, організаційним, особистісно-рефлексивним) виокремлені мотиваційно-комунікативний, змістовно-когнітивний і

рефлексивно-діяльнісний критерій, визначені й описані для кожного критерію показники, що діагностуються в діяльності студентів. Залежно від міри вираженості показників для кожного критерію виокремлені рівні прояву сформованості ціннісних орієнтацій: початковий (рівень уявлення), базовий (рівень прийняття), оптимальний (рівень освоєння).

У роботі показано, що для формування в особистості студента особливих ціннісних орієнтацій, котрі мають біоетичну спрямованість і тому в нинішніх умовах розвитку медичної науки та практики стають показниками і гарантами професіоналізму, компетентності та конкурентоспроможності майбутніх фельдшерів, потрібні адекватні підходи до змісту й організації професійного навчання. Використання методів інтерактивного навчання в раціональному поєднанні з традиційними організаційними формами навчання сприяє формуванню та розвитку установок на комплексне освоєння норм біоетики і набуттю біоетичної культури, що приводить до послідовного формування в студентів біоетичної спрямованості ціннісних орієнтацій.

Активному освоєнню й осмисленню біоетичних цінностей сприяє організація навчально-професійної діяльності з моделюванням професійних завдань, забезпечення вибору моделі міжособистісної взаємодії залежно від реальних умов навчання. В основу інтерактивного навчання покладено відтворення процесів, що відбуваються в реальній соціальній і медичній практиці, та їх навчальне моделювання з максимальною мірою адекватності. Ефективними методами інтерактивного навчання є навчальні дискусії, аналіз конкретних ситуацій, розв'язання ситуаційних завдань, ділові, рольові ігри, квести, веб-квести, проекти, зміст яких моделюється в контексті розв'язуваних педагогічних завдань.

Вивчення спеціального курсу «Основи біоетики» забезпечило засвоєння студентами відомостей про суть біоетики, її цінності, принципи та правила і на цій основі створило можливості для формування біоетичної культури майбутніх фельдшерів. Спеціальний курс рекомендований у статусі елективного для включення у цикл природничонаукових дисциплін.

Розглядаючи зміни рівнів прояву сформованості біоетичної культури від

початкового до базового й оптимального, можна помітити загальну позитивну тенденцію за усіма трьома критеріями. Під час цього більш вираженою є зміна базового рівня, на що й було спрямоване проведення дослідно-експериментальної роботи. Найбільш високі показники були діагностовано за мотиваційно-комунікативним критерієм, тобто в студентів, насамперед, формувалися ціннісні ставлення до біоетичної культури суспільства та професійної діяльності. Показники оптимального рівня понад усе зросли за змістовно-когнітивним критерієм, що свідчить про переважання формування уявлень про біоетичні цінності над набуттям умінь.

Установлено, що розроблена модель формування біоетичної культури майбутніх фельдшерів у процесі фахової підготовки та методика її реалізації з упровадженням обґрунтованих педагогічних умов привела до значних позитивних змін у респондентів експериментальної групи порівняно з контрольною.

Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи показав, що обґрунтовані та реалізовані в освітньому процесі медичного коледжу педагогічні умови формування біоетичної культури майбутніх фельдшерів дозволили виявити тенденцію формування готовності до подальшого самостійного освоєння біоетичних знань, формування та розвитку біоетичного мислення, становленню гуманістичної моральної позиції в перспективі майбутньої самостійної діяльності фельдшера.

Наукова новизна дослідження визначається основними результатами, одержаними під час його виконання:

– *уперше* визначена суть і структура біоетичної культури, важливої для професійної діяльності майбутнього фельдшера; введено змінене відповідно до основної ідеї досліджуваної проблеми трактування поняття «Біоетична культура» стосовно діяльності майбутніх фельдшерів; визначені, теоретично обґрунтовані, розроблені та практично реалізовані педагогічні умови формування біоетичної культури майбутніх фельдшерів: збагачення змісту навчальних дисциплін відомостями міждисциплінарного характеру для підготовки майбутніх фельдшерів до професійної діяльності; активізація навчальної діяльності методами інтерактивного навчання, спрямованих на формування біоетичної культури майбутніх фельдшерів; розроблена і реалізована програма спеціального курсу «Основи біоетики»,

орієнтованого на формування у майбутніх фельдшерів ціннісного ставлення до біоетичних знань і гуманістичних норм майбутньої професійної діяльності;

– *удосконалено* процес формування біоетичної культури майбутніх фельдшерів у медичному коледжі як педагогічного супроводу засвоєння ними біоетичних цінностей сучасного суспільства; технології формування біоетичної культури майбутніх фельдшерів методами інтерактивного навчання, спрямованих на практичне освоєння біоетичної культури та гуманістичних норм професійної поведінки майбутніх фельдшерів;

– *подальшого розвитку* дістали: проблема формування біоетичної культури майбутніх фельдшерів, критерії та показники рівнів сформованості біоетичної культури майбутніх фельдшерів у контексті їхньої професійної діяльності.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що:

– реалізований в освітній практиці критерійно-оцінний інструментарій вивчення рівнів сформованості біоетичної культури майбутніх фельдшерів;

– представлене педагогічне і методичне забезпечення освітнього процесу у вигляді навчальної програми спеціалізованого курсу «Основи біоетики», спрямованої на засвоєння студентами суті біоетичної культури в контексті майбутньої професійної діяльності фельдшерів;

– запропоновані методичні рекомендації щодо вивчення основ біоетики в процесі фахової підготовки фельдшерів у медичних коледжах, що сприяють організації рефлексивно-творчої навчальної діяльності майбутніх фельдшерів із застосуванням методів інтерактивного навчання.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження можуть бути використані в освітньому процесі медичних коледжів із метою розроблення сучасних освітніх програм дисциплін циклів гуманітарної та соціально-економічної, природничонаукової, професійної та практичної підготовки; в науково-педагогічних дослідженнях із теорії та методики професійної освіти, післядипломної освіти та підвищення кваліфікації фельдшерів.

Ключові слова: майбутні фельдшери, медичний коледж, біоетика, біоетична культура, фахова підготовка фельдшерів у медичних коледжах, інтерактивне навчання.